

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۳/۰۱/۲۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی تطبیقی نمایش افول نوشته اکبر رادی و دشمن مردم نوشته

ایبسن بر اساس نظریه فرانسوایوست

رضالطفی^۱، رویا رستمی^۲

۱- کارشناس ارشد ادبیات نمایشی

Rezalotfinamayesh6264@gmail.com

۲- کارشناس ارشد ادبیات نمایشی

Gool654chehreha@gmail.com

۱- چکیده:

بررسی تطبیقی دوتا اثرنمایشی افول و دشمن مردم براساس نظریه فرانسوایوست دراصل بررسی شخصیت های موجود درداخل این نمایشنامه است این دو نمایشنامه از نظر مضامین وتیپ های شخصیتی موجود در داخل نمایشنامه می خواهیم ببینیم که دارای چه شباهت هایی و چه تفاوت هایی هستند و به خاطر اینکه بتوانیم این شباهت ها و تفاوت های موجود را بررسی بکنیم بایستی با توجه به این نظریه به عمق نوشته های موجود درداخل این متن واردشویم تا بتوانیم با استفاده از آنها تمام مطالب و درونمایه های درونی رو بیرون بکشیم. در این دو مورد نمایشنامه موضوعاتی همچون مخالف تطبیقات قدرتمند و مالکین با انواع و اقسام تغییرات موجود در عموم مردم وجود دارد. در اصل افراد روشنفکر به دنبال این هستند که با عقاید و ایده های خودشون رو که نتیجه خیانت افراد بالادستی است کنار بزنند و مردم را آگاه بسازند ولی یکسری مشکلاتی در همین وسط برایشان به وجود میاد و این ها نمی تونند ازاین خیانت هایی که هست مردم را علی رغم این که آگاه هم می سازند نمی توانند یک سری موفقیت خاصی روبه دست بیارند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۲-مقدمه :

اکبر رادی در ۱۰ مهر ۱۳۱۸ در رشت متولد و ۵ دی ۱۳۸۶ در تهران فوت کرد او یک داستان نویس و نمایشنامه نویس معاصر می باشد. او در بین سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۶ مشغول به فعالیت می باشد، طی سی و دو سال به تدریس ادبیات در دبیرستان و ادبیات نمایشی انیستتو مربی میان امور هنر و نمایشنامه نویسی مقطع کارشناسی دانشگاه تهران مشغول به کار می باشد. در اینجا به بررسی افول که مربوط به دوران برده داری می باشد می پردازیم در همه حال کار زیر ممالک و امرار معاش خانواده از این طریق می باشد میپردازیم؛ در این دوره مردمان که تحقیر شدند و مورد ظلم قرار گرفتند و تمام شخصیت های موجود که در این داستان در جای جای قصه به شکل های مختلف قرار گرفته اند خواهیم پرداخت. هنریک ایبسون شاعر و نمایشنامه نویس و درام نویس می باشد که او زاده ۲۰ مارس ۱۸۲۸ در شینو ۲۳ مه ۱۹۰۶ در اسلوفوت کرد مجموعه آثار او زیر نظر ایبسون شناسی دانشگاه اسلوبه فارسی ترجمه و با ویرایش مهدی سجودی مقدم ازسوی انتشارات مهراندیش منتشر شده است. در نمایشنامه دشمن مردم که دراصل یک تقابلی است بین اندیشه و تقابلی است بین حاکمیت می خوایم اینجا به اونها بپردازیم و نوع شخصیتهای موجود در قصه که هر کدام جایگاه خاصی در جامعه میباشند به آنها بپردازیم.

۳-خلاصه نمایشنامه ها :

۳-۱- خلاصه نمایش دشمن مردم :

نمایش دشمن مردم یکی از مشهورترین آثار ایبسون هست در سال ۱۸۸۲ در پنچ پرده به رشته تحریر اومد در آنجا پزشکی به نام دکتر استوکمان از آب های زیرزمین دهکده خود برای درمان بعضی امراض موثر میدانند و پیشنهاد می کند حمام هایی را که برای استعلاج عموم بنا کنند تا درآمدی نیز برای مردم دهکده شود. بیماری خاصی وارد می شود که دکتر استوکمان را وادار می کند تا آزمایشی بر روی آب حمام ها انجام دهد؛ با جواب آزمایش

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آلودگی آب ها تایید می شود. دکتر قصد دارد این یافته خود را با عموم مردم به اشتراک بگذارد. هاوستات و دیگر کسانی که به ظاهر نزدیک به دکتر بودند وی را تشویق به این کار می کنند ولی پیتراستوکمان برادر دکتر و شهردار شهر دیگر مسئولان او را به سبب مزایا که از حمام کسب می کنند از این کار منع می کنند. آنها ابتدا قصد می کنند که دکتر از این کار خودش دست بردارد سپس تصمیم به نابودی او و خانوادش می گیرند دعوی بچه هایش سر این موضوع به اخراجشان می انجامد. دخترش را به خاطر افکارش از مدرسه اخراج می کنند اما همه ی بلاها وی را از راهش منصرف نمی کند و دکتر خانوادش توسط مردم رانده شده و خود دکتر دشمن مردم نامیده می شود.

۳-۲- خلاصه نمایشنامه افول :

در این نمایشنامه جهانگیر معراج بعد از ورود به نارستان با دختر یکی از ممالک آنجا ازدواج می کند و در آنجا سکنا می گزیند او به دنبال تغییر و دگرگونی در ساکنان آنجاست و سعی می کند اولاً یک چاهی در آنجا بزند دوماً مدرسه ای بسازد و سعی بکند که مردم را به اندیشه و از استعماری که در آنها وجود دارد بیرون بکشد؛ ولی این کار به مذاق مالکین آنجا از جمله پدرزنش و نیز خان بزرگ خوش نمی آید و در نتیجه آنها نهایت تلاش خود را می کنند که این مهم سرنگردد در این راستا عماد املاک خود را به کسمایی می فروشد تقی میلادی مدیرمدرسه رو وادار می کند که سند واگذاری آنها را بنویسد. کسمایی برای مبارزه با مدرسه اقدام به راه اندازی تکیه می کند که در آنجا فردی به نام حاجی میر اعلام می کند که آقا یون مدرسه را درست می کنند که تکیه ها را ببندند بدین وسیله مردم به سمت خانه جهانگیر حمله کرده و او را سنگ سار می کنند و او مجبور می شود به همراه خانواده فرار کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۴- چارچوب نظری پژوهش :

چارچوب نظری پژوهش براساس نظریه های فرانسوا یوست درمورد شخصیت ها و مضامین ادبی که در فصل پنجم درآمدی بر ادبیات تطبیقی و نظریه اقتباسی لیندا چن در کتاب نظریه اقتباس آمده، یکی از حوزه های ادبیات تطبیقی مطالعه اقتباسی است. اقتباس کردن در لغت به معنای اخذ گرفتن و آموختن و فرا گرفتن و آوردن آرایه ای از قرانب احادیثی درنظم و نثر بدون اشاره به ماخذ گرفتن مطلب کتاب یا رساله (فرهنگ معین جلد ۱) در اقتباس هنری هنرمند با الهام گرفتن از اثری دیگر دست به آفرینشی دوباره می زند و اثر اولیه را به گونه ای بازآفرینی می کند که اثر جدید همان اثر اولیه نیست؛ بلکه اثری مستقل و تازه محسوب می شود. از نظر انوشیروانی اقتباس نوعی تاثیرپذیری یا تفسیر است که در آن هنرمند یا تفسیر اثر هنریدیدگر یا پیروی از آن اثر جدیدی بازآفرینی می کند که رد پای اثر مقدم در آن قابل رویت است (انوشیروانی ۱۳۸۹ الف: ۲۳) لیندا چن اقتباس را تغییر شکل قالبیت بخشیدن به یک اثر برای انطباق با قالب فرمی از انری جدید میدانند. اقتباس لزوماً به معنی تغییر قالب، فرم و یا ژانر نیست؛ مثلاً رمان دشمن رمان نویس معاصر اهل آفریقای جنوبی برداشت تازه ای از این رمان رابیسون کروزه نوشته دانیل دیفواست و با اینکه ژانران هست و تغییر داده شده باز هم اقتباس محسوب می شود.

۵- تحلیل و بررسی :

۵-۱- شخصیت ها و موضوع:

دو نمایشنامه افول و دشمن مردم دارای شخصیت ها و موضوعات مشابه ی هستند که می خوایم آنها را مورد بررسی قرار بدهیم

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۵-۱-۱- جهانگیر و دکتر استوکمان که در اصل شکست عقیده و تفکر:

جهانگیر، معراج و مهندس کشاورزی است که بعد از ورود به بیمارستان با دختر یکی از مالکین آنجا ازدواج می کند و به دنبال ساختن مدرسه ای که وضعیت فرهنگی دهستان را سر و سامان بده اما با توجه به اینکه مشغله زیادی برای ساختن این مدرسه برای او به وجود میاد رابطه اش با همسرش بسیار سرد می شود. او به همسر خودش اعلام میکند ما چند وقتی نباید به فکر خودمون باشیم یعنی ما نباید به دنبال تفکرات باشیم ما باید به فکر اصلاحات و تاسیس یک مدرسه باشیم. به عبارتی زندگی زناشویی خود را فدای هدفشان می کنند که سردمدار حرکتی نو خواهانه باشند که سعی بکنند یک اتفاقی برایش بی افتد که مردم آنها را به وجود بیاورند. او سعی می کند هدف خودش رو از این کار در واقع ایجاد اندیشه ای جدید در بین مردم ببداند و در اصل مردم را به یک سمت اندیشه نو و تازه ای برساند. البته از این وسط که ساخت مدرسه به مذاج مالکین آنجا به ویژه کسانی که از مالکین آنجا هستند خوششون نمیاد لذا سعی می کنند که مخالفت داشته باشند و براین قسمت در درجه اول سعی می کنند آقای جهانگیر را راضی بکنند که از کارش دست برداره ولی وقتی می بینند که این طور نیست پدرخانومش زمین های خودش را به کسمایی می فروشد و در اصل با این کار بحث نو اندیشی با شکست مواجه می شود.

۵-۱-۲- دکتر استوکمان:

دکتر استوکمان هم که در شهر محل زندگی خود در قیاس با خیلی از جاهای دیگر شهر او معتقد است که خیلی چیزهای دیگری اوجود دارد که می توان برای شان کارهایی را انجام داد و زحمت هایی کشید او سعی می کند در این وسط حمام هایی ساخته بشود و مردم از این حمام هایی که استفاده می کنند در اصل یک درآمدی نیز حاصل آن شهر بشود؛ ولی وقتی دکتر میاد آب این حمام ها را مورد آزمایش قرار می دهد میبیند که آب حمام ها خیلی آلوده هستند و سعی میکند مردم را آگاه کند ولی در این وسط دکتر استوکمان که دراصل می توان گفت دکتر حمام های شهر را مرده شورخانه دانسته و صادرکننده سم کثافت و آلودگی و تهدید جدی و خطرناکی علیه مردم جامعه می داند. او سعی می کند به همه اعلام کند ولی برادرش که این وسط منافعی از این

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

راه بدست می آورد از اینکه مثلا منافع عاید مردم شهر می شود با این مسئله مخالفت می کرده و سعی می کند با کلاهبرداری کردن و یجورایی مردم را فریب بده و بر علیه دکتر شورش بکنند و او را دشمن مردم حساب کنند که این مشکلاتی را نیز برای دکتر و خانوادش به وجود می آورد و این یک سری مشکلاتی است که دکتر در آن گیر می کند.

۵-۱-۳- کسمایی و پیتراستوکمان و مخالفان اندیشه:

کسمایی یکی از مالکین اصلی موجود در زمینهای افول می باشد سعی می کند در مقابل تفکراتی که جناب جهانگیر انجام بده با اون مخالفت هایی رو انجام بده و به دنبال این باشد که او نتواند این اندیشه های خودش رو به مردم برساند؛ چرا که با این اتفاقات اگر ما به آن زمان برگردیم مردمان در زمین های اربابان کار می کردند و در آمدی به دست می آوردند و در اصل با ایجاد اندیشه در بین این افراد یک ضرر بسیار بزرگی به این افراد مالک زمین ها به وجود می آمد در نتیجه این فرد سعی می کند که با جهانگیر مخالفت کند. در درجه اول راضیست بکنه وقتی می بیند راضی نمیشه تکیه رو علم می کند یعنی دراصل با عقاید مردم بازی می کند و آن ها را اعلام بکند؛ که با ورودشان به مدرسه این تکیه ها حذف می شوند. در نتیجه مردم سعی می کنند به خانه جهانگیر رفته و او را سنگ سار بکنند. در نمایشنامه دشمن مردم هم پیتراستوکمان می بیند که برادرش با اعلام کردن آلوده بودن آب های حمام دراصل کل درآمدها و کل درآمدی که ایشون از حمام ها به دست می آوردند به خطر می افتاد؛ برای این که این خطر موجبات اون نشه در نتیجه به عنوان یک فردی که هیچ موقع به دنبال منافع مردم نبوده سعی می کند با مردم مخالفت بکند و آنها را علیه مردم بشوراند و باعث بشوند که این افراد از زندگی آن روستا خارج و به جاهای دیگری در حرکت باشند. سومین شخصیت های موجود که در این داستان هستش مرسده و خانم استوکمان هستن و می تونیم ما این ها را به عنوان همراهی همیشگی آنها با همسرانشون بوده یا اینجوری بنویسیم که مرسده و خانم استوکمان همراه و یاور همیشگی. مرسده که دختر عماد می باشد در نمایشنامه افول بعد از اینکه با جهانگیر ازدواج می کند سعی میکند که همسرش را در ساخت مدرسه همراهی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

بکند؛ علیرغم اینکه همسرش از او می‌خواد که چند سبایی به فکر همدیگر نباشند سعی می‌کنه در جاهای مختلف در برابر پدر وب رادرش بایستند درمقابل اینکه چرا آنها بچه دار نمی‌شوند و مرسته به عنوان یک زن وفادار همیشه پشتیبان همسرش بوده و درجاهای مختلف اعلام کرده که از همسرخودش راضی بوده و سعی کرده با رضایت کامل زندگی خودش رو اداره بکنه حتی وقتی که مردم به خانه آنها حمله می‌کنند سعی می‌کنه که همسرش را تنها نگذاشته و حمایتش کند. در نمایشنامه دشمن مردم هم این خانوم است و چنانچه تنها آدم معقول خانه استاولینک سیاست که شوهرش رو همیشه از خطرات احتمالی مطلع می‌ساخته و داری چند بچه بوده بنیاد خانواده خود را همیشه حفظ کرده و در قبال همسرش همیشه به وظایف خود عملکرده کرده است.

۵-۱-۴- عامه مردم وبازيچه قرار گرفتن :

می‌بینید که در دشمن مردم کسمایی به خاطر اینکه به اهداف خودش برسد سعی میکند که اعتقادات مذهبی مردم رو بازیچه قراربده یعنی وقتی که روشنفکران می‌خواهند یک مدرسه ای را بسازند برای اینکه با آنها مخالفت کنه می‌رود تکیه را تشکیل میدهد مردم هم می‌گویند اگر اینا تکیه رو از بین ببرند درنتیجه شما دچارمشکل خواهید شد و دیگر مذهبی نخواهید داشت و نمی‌تونید با این زمین ها کارکنید و خیلی مسائل دیگرکه مردم رو وادار می‌کند به حمله به طرف خانه جهانگیر، در دشمن مردم هم، همین اتفاق بوده در آنجا هم مردم یجوارایی برای اینکه امرار معاش بکنند؛ مجبور بودن حرفهای بالادستی رو گوش بکنند یعنی هیچ وظیفه ای به جزگوش کردن به اهداف دیگران نداشتند؛ سعی می‌کنند به آن حرف هایی که دیگران زدند گوش داده و از آن پیروی بکنند و یک جریان انقلابی بر علیه استوکمان تشکیل بدهند و او را به عنوان دشمن خودشون معرفی کرده و سعی بکنند که او از شهر آنها برود. ما در اینجا داریم می‌بینیم که مردم عادی به عنوان یک بازیچه برای اهداف افراد بالا دستی و صاحب قدرت قرار می‌گیرند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۶- نتیجه گیری:

ما با بررسی تطبیقی دو اثر نمایشی افول و دشمن مردم دیدیم که این آثار از نظر شخصیت پردازی و شخصیت های موجود که در داخل داستان انتخاب شدند خیلی شباهت های زیادی باهم داشتند. ایبسون دکتر استوکمان رو در قامت جهانگیر آفریده که هر دو اندیشمند هستند و به دنبال اندیشه های خود بودند و به دنبال مبارزه با قدرتمندان جامعه هستند همچنین هر دو اثر شخصیت سعی کرده که از افراد قدرتمند و حاکمیت مثل کسمایی و پتر استوکمان استفاده بشه و به دنبال منافع شخصی خودشون هستند یا خانواده ها که همیشه به دنبال همراهی بودند و در نهایت ما می بینیم که مردمان عادی همیشه کسایی بودند که به خاطر اینکه منافعشون حفظ بشه تنها به دنبال امرار معاش بودند همیشه به دنبال این بودند که از بالادستی ها حمایت بکنند و به سمت جلو حرکت کنند و از آنها استفاده کنند.

۷- منابع :

۱- امیری، ملک ابراهیم (۱۳۷۰)

۲- نوشیروانی، علیرضا (۱۳۷۹) ضرورت ادبیات تطبیقی

۳- زرینکوب، عبدالحسین (۱۳۷۸) نقد ادبی تهران، امیرکبیر